

KATI KANTO

”Luulis, että täällä assuu vain onni ja rauha ja rakkaus”

*Tyttöjen tilat ja paikat Anna-Liisa Haakanan nuortenromaaneissa
Kukka kumminkin ja Ykköstyttö*

1 *Haakanan nuortenkirjat ja pohjoinen*

Yksi nuortenkirjojen keskeinen piirre on päähenkilöiden miljöön laajeneminen kotoa erilaisiin nuorten kokoontumispaikkoihin sekä tiloihin, joissa he voivat olla täysin yksin (esim. Donelson–Nilsen 1989, 102). Tämä johtuu heidän kasvuunsa liittyvistä sisäisistä ristiriidoista: nuorista alkaa vähitellen tuntua siltä, että vanhemmat ja muut läheiset vievät heiltä liikaa tilaa (esim. Tuan 2011, 58–59; 1990, mm. 93, 247). Neuvottelu oman sisäisen voiman ja vanhempien sekä muiden auktoriteettien vallankäytön kanssa näkyy nuores- sa sisäisenä levottomuutena (Trites 2000, x) ja haluna saavuttaa riippumattomuus heistä (Trites 1997, 103). Nuoret eivät halua kasvaa vanhempiensa arvomaailmaan. Vanhemmat tuntuvat vaativan heiltä vain näyttöjä ja menestymistä. Tärkeimmäksi nuortenkirjojen kasvamisen viitekehikseksi muodostuukin nuoren paras ystävä tai kaveriporukka: kasvun on tapahduttava yhdessä vertaisten kanssa. (Ruuska 2001, 280–282.)

Sodankyläläisen kirjailijan Anna-Liisa Haakanan (s. 1937) 1980-luvulla ilmestyneet nuortenkirjat *Ykä yksinäinen* (1980), *Ykköstyttö* (1981), *Kukka kumminkin* (1983) ja *Kehnoppi Kettunen* (1986) ovat 1970–1980-luvulla yleistynyttä ongelmarealismia. Siinä keskityttiin kuvaamaan perinteisen ydinperhemallin särkyä, problemaattista äiti–lapsi-suhdetta, vanhempien ja nuorten onnettomiin tekoihin johtaneita motiiveja sekä anteeksiantoa (Rättyä 2007, 171; 2005, 13). Tämä nuortenkirjallisuuden suuntaus perustui ajatukseen, että nuorilla on mahdollisuus parempaan, jos heillä on tulevaisuudesta realistiset odotukset ja jos he tiedostavat yhteiskunnassa vallitsevan hyvän ja pahan (Donelson–Nilsen 1989, 86). Haakanan romaanit ovat ongelmarealistisessa suomalaisessa nuortenkirjallisuudessa poikkeus pohjoisen miljöönsä vuoksi. Ne sijoittuvat pieneen lappilaiskuntaan, Sodankylään. Teoksissa mainitaan konkreettisia alueella olevia paikkoja, kuten kalastajien suosiossa oleva, Luostolla sijaitseva Ahvenlampi (*Kukka kumminkin*, 78) ja nykyisin kultaesiintymistäkin tunnettu Pahtavaaran alue (*Ykä yksinäinen*, 81).

Artikkelissani tarkastelen, millaisia ovat tyttöjen tila- ja paikkakokemukset Haakanan teoksissa *Ykköstyttö* (YT) ja *Kukka kumminkin* (KK). Molempien teosten päähenkilö on tyttö: *Kukka kumminkin* -teoksessa yhdeksäsluokkalainen punkkarityttö Suvi, jonka elämä pyörii alkoholisti-äidin häpeällisten tekojen jälkiseurausten selvittämisessä ja pikkusisko Hillan hoitamisessa, ja *Ykköstyössä* 15-vuotias Anitra, jonka vauhdikkaat nuoruudenkokeilut päättyvät ja lukiohaaveet romuttuvat elämän saadessa yllättävän käänteen raskauden myötä. Tutkin, mitkä seikat Haakanan teoksissa vahvistavat tyttöjen kiinnostumista pohjoiseen kotiseutuunsa. Millaista vuoropuhelua tytöt käyvät fyysisen ympäristönsä, kodin, kyläyhteisön sekä itseään ympäröivän luonnon kanssa? Analyyttisiä välineitänä ovat topofilian, topofobian ja topobiografian käsitteet. Ihminen tuntee topofiliaa ympäristöönsä kohtaan silloin, kun se herättää hänessä turvallisuudentunnetta ja rakkautta. Topofobiaa hän tuntee puolestaan silloin, kun ympäristö aiheuttaa hänessä negatiivisia tunteita, kuten ahdistusta ja pelkoa. Topobiografia kuvaa laajemmin sitä, miten eletyt ympäristökokemukset vaikuttavat ihmisen identiteetin muodostumiseen. (Tuan 2011, 58–59, 195; 1990, esim. 93, 247.)

Tässä mielessä tarkastelukulmani poikkeaa tyttötutkimuksesta, jossa mielenkiinto on kohdistunut lähinnä tyttöjen ruumiillisuuteen: ulkonäköön, pukeutumiseen ja olemukseen (vrt. Oinas 2011, 305, 317). Tutkin samalla myös tilojen sukupuolittuneisuutta vertaamalla teoksia Haakanan 1980-luvulla ilmestyneisiin nuortenkirjoihin *Ykä yksinäiseen* (1980) ja *Kehnompi Kettunen* -teokseen (1986), joiden päähenkilö on poika.

Kaikissa tutkimissani Haakanan teoksissa ympäristö on sekä tytöille että pojille sama, mutta sukupuolella on tärkeä merkitys siinä, millä tavalla ja mistä näkökulmasta se päähenkilöille näyttäytyy. Haakana nostaa teoksissaan esiin erityisesti pienessä syrjäkylässä elävien tyttöjen ongelman, maineen. Sen mahdollinen menettäminen toimii niin hänen teoksissaan kuin reaalielämässäkään tehokkaana alistamisen ja ulossulkemisen välineenä sekä tyttöjen kaveri- ja perhepiirissä että laajemmin koko kyläyhteisössä. (Vrt. Aaltonen 2011, 296.)

Haakanan teoksissa kodin ilmapiiri ja ihmissuhteet on kuvattu korostetun ahdistaviksi ja vaikeiksi. Nuoret tarvitsevat siksi paljon lisää kodin ulkopuolella olevaa tilaa (vrt. Tuan 2011, 6), ja se on nuorille välttämätöntä myös heidän kehityksensä kannalta (Dewan 2010, 143). He tekevät näissä paikoissa ja tiloissa kasvamiseensa liittyviä, aikuisten kieltämiä kokeilujaan, jotka johtavat usein myös vääriin valintoihin ja pakottavat heidät toisinaan myös totaalisiin elämänmuutoksiin. (Dewan 2010, 55, 57, 100.)

Etenkin hämmentäväksi ja pelottaviksikin usein mielletyt nuorten seksuaaliset kokemukset kuvataan nuortenkirjallisuudessa yhdeksi tärkeimmistä päähenkilön itsetuntoa vahvistavista ja samalla myös horjuttavista seikoista (Dewan 2010, 18). Niiden kuvaamiseen liitetään nuortenkirjallisuudessa yleensä opettavaisuus samoin kuin aikuisten ja nuorten sekä sukupuolten välinen vallankäyttö. Vanhemmat varoittavat usein tyttöjä liian varhaisista seurustelusuhteista, joiden tuloksena voi olla niin sanotun huonon tytön maine ja mahdollinen raskaaksi tulo. Sen seurauksista vastuun joutuvat ottamaan tavallisesti tytöt ja osittain myös heidän vanhempansa. Erot tyttöjen ja poikien seksuaalisuuden

kuvauksissa toisintavat reaalielämän konventioita: pojilla on aina enemmän päätäntä-valtaa suhteessa tyttöihin, jotka joutuvat usein seksuaalisen alistamisen ja väkivallankin uhreiksi.

Tarkastellessani Haakanan teosten tilojen ja paikkojen kuvausta nojaudun paitsi nuortenkirjallisuuden tutkimukseen myös humanistisen maantieteen näkemyksiin, jotka tekevät eron *paikan* ja *tilan* välille. Maantieteilijä Yi-Fu Tuanin (2006, 26) mukaan tila on paljon abstraktimpi ja laajempi käsite kuin paikka. Tilan tunne liittyy ihmisen vapauden-tunteeseen, tila on ihmiselle psykologinen tarve, sosiaalinen etuoikeus ja jopa hengellinen ominaisuus. Paikan Tuan määrittelee pysyväksi, rajatuksi alueeksi. Se hidastaa ajan kulkua, pysäyttää ajan ja voi jopa kääntää sen suuntaa. Paikassa, toisin kuin ajassa, joka menee koko ajan vääjäämättä eteenpäin, voimme tuntea olomme kotoisiksi, ikään kuin ei-ajallisiksi olennoiksi. Tietyn, ennestään oudon paikan voi tuntea omakseen välittömästi tai määrätyn ajanjakson jälkeen. Tällainen paikka on esimerkiksi koti. (Tuan 2011, 52, 58–59, 64, 140, 144.) Sekä koti että sitä ympäröivä kotiseudun muodostava maailma, lähinaapuristo, kylä tai kaupunginosa eivät ole koskaan täysin vapaita sisäisistä jakolinjoista ja ristiriidoista, näyttivät ne ulospäin kuinka yhtenäisiltä ja rauhallisilta tahansa.

Moderni ihminen on liikkuva ja matkaa usein kauas kodin ulkopuolelle. Siellä hän saattaa puolestaan kohdata maamerkkejä ja maisemia, jotka paljastavat hänestä itsensä uusia, tuntemattomia puolia. (Tuan 2006, 28.) Myös monissa 1980-luvun nuortenkirjoissa päähenkilöt liikkuvat kauaksikin kodin ulkopuolelle: he matkustelevat esimerkiksi tuolloin suosittuun tapaan interreilaamalla tai lähtevät vaihto-oppilaisiksi ulkomaille. Tutkimissani Haakanan teoksissa tätä liikkuvuutta ei tapahdu, nuoret päähenkilöt eivät haaveile matkustelusta, saati poismuutosta. Tämä seikka yhdistyy kiinnostavalla tavalla Mari Käyhkön (2017) artikkeliin, jossa hän tarkastelee harvaan asutulla syrjäseudulla nuoruuttaan elävien 15-vuotiaiden tyttöjen suhdetta omaan kotiseutuunsa. Tutkija on haastatellut Itä-Suomen ja sen reuna-alueiden yhdeksäsluokkalaisia tyttöjä ja keskittyy tutkimuksessaan erityisesti paikkaan tyttöjen arkista elämää muovaavana tekijänä. Käyhkön mukaan syrjäisyyden teema ja erityisesti syrjäseutujen tytöt ovat jääneet yhteiskuntatieteellisessä tyttötutkimuksessa paitsioon. Heidän maailmansa erityisyyttä ei tiedosteta kaupunkikeskeisessä nuoruusajattelussa, joka asetetaan usein ”oikean” elämän ja nuoruden mittapuuksi. Sekä Käyhkön tutkimuksessa että Haakanan teoksissa syrjäseutujen tyttöjen asuinseutua määrittävät väestön ikääntyminen sekä potentiaalisten työ- ja koulutuspaikkojen niukkuus. Molemmissa myös kotipaikkaa ympäröivä luonto, pitkät etäisyydet, sukupolvien perinteet, luonnonläheinen elämäntapa ja yhteiset tekemiset sitovat syrjäseudulla eläviä nuoria omaan kotiseutuunsa. Tällaisessa ympäristössä elävillä nuorilla on vahva emotionaalinen sidos kotiseutuunsa ja läheisiin ihmisiin, ja he tuntevat ylpeyttä kotipaikastaan. (Vrt. Käyhkö 2017, 9–13 ja esim. Sinkkonen-Tolppi 2005, 149–150.)

Lapsuudesta nuoruuteen siirryttäessä nuorten paikkakokemusten keskiöön nousevat paikan sosiaaliset suhteet erilaisine rajoituksineen (Käyhkö 2017, 15). Erityiset, uudenlaiset kokemukset paikoista liittyvät puolestaan nuorten päähenkilöiden identiteetin kehittymiseen, joka on yleensä aina nuortenkirjallisuuden keskeisin teema. Tämä kypsymisen

kuvaus edellyttää kerronnassa monenlaisia kerronnallisia ratkaisuja. Yksi keino on se, että päähenkilö siirretään hänelle uudenlaisiin tilanteisiin ja ympäristöihin. Haakanan teoksissa nuoret liikkuvat heille jo lapsuudesta tutuissa paikoissa, joissa he ovat retkeilleet vanhempiensa kanssa. Paikat saavat heidän mielissään uudenlaisia merkityksiä, kun he laajentavat niissä kokemuspiiriään ikäistensä kanssa. Voimakkaan omakohtainen, usein ruumiillinenkin yhteys erilaisiin luonnonelementteihin helpottaa nuorten itsenäistymistä ja kasvua aikuisuuteen (Laakso 2017, 165).

Sitä, miten eletyt ympäristökokemukset vaikuttavat ihmisen identiteetin muodostumiseen, Tuan kuvaa topobiografian avulla. Topofiliaa ihminen tuntee ympäristöään kohtaan silloin, kun hän kokee paikan omakseen; se herättää hänessä myönteisiä tunteita, kuten turvallisuutta ja rakkautta. (Tuan 2011, 58–59; 1990, esim. 93, 247.) Topofilia on yleensä tiedostamatonta mutta muuttuu selvemmin tiedostetuksi tullessaan haastetuksi esimerkiksi muuton tai paikkaa kohtaavan uhan takia (Laitinen 2002, 195). Topofobiaa ihminen tuntee puolestaan silloin, kun ympäristö ahdistaa ja pelottaa häntä. Tällaisessa tilanteessa myös ihmisen nostalginen kaipuu menneisyyteen ja sen paikkoihin kasvaa. (Tuan 2011, 195.)

Artikkelissani liitän Tuanin määrittelemän tilan käsitteen tyttöjen pohjoisessa tuntemaan topofiliaan. Määritän tilaksi pohjoisen, joka on sekä tytöille että pojille laajassa mittakaavassa koti. Konkreettinen koti on historiallisesti katsottu tytöille ominaiseksi paikaksi, sitä ympäröivä luonto jännittävine seikkailuineen puolestaan pojille soveliaammaksi. Myös tyttö- ja poikakirjat 1800-luvulta aina 1950-luvulle saakka toisintavat tätä sukupuoliroolien räikeää jakoa. (Voipio 2015, 196.) Haakanan teoksissa koti on kuitenkin laaja käsite: se on koko Pohjois-Suomen alue, jonka kirjailija katsoo kuuluvan yhtä lailla sekä tytöille että pojille. Päähenkilöt luovat sinne omia yksityisiä tiloja, jotka vastaavat heidän sosiaalisia, fyysisiä ja psyykkisiä tarpeitaan. Se, millaisina he erilaiset tilat kokevat, riippuu heidän tunnevaihteluistaan ja ne puolestaan siitä, kenen tai keiden kanssa he missäkin tilassa ovat.

Johdannon ja Lopuksi-luvun lisäksi artikkeli jakautuu kolmeen päälukuun. Analyysiluvussa ”Kun tytöt eivät enää mahdu kotiin” tarkastelen tiloja, joissa Anitra ja Suvi luovat ja vahvistavat ihmissuhteitaan, tekevät monenlaisia nuoruuteen liittyviä kokeiluja ja joutuvat kohtaamaan myös itsensä. Luvussa ”Rakastumisia ja ihastumisia luonnon tiloissa” käsittelen sitä, millaisia seksuaalisia kokemuksia sekä mahdollisesti pysyvämpään seurustelusuhteeseen tai pettymyksiin johtavia kohtaamisia tytöillä on luonnon erilaisissa tiloissa vastakkaisen sukupuolen kanssa. Luvussa ”Tyttöjen vai poikien luonto?” otan mukaan *Ykä yksinäinen-* ja *Kehnompä Kettunen* -teokset ja vertailen niiden poikapäähenkilöiden ja toisaalta Anitran ja Suvin suhdetta tiloihin ja paikkoihin sukupuolen näkökulmasta. Luvussa ”Tytöstä naiseksi raskauden tilassa” analysoin puolestani Anitran ja hänen muuttuvan ruumiinsa ja kehonsa suhdetta ympäröiviin paikkoihin ja tiloihin.

2 *Kun tytöt eivät enää mahdu kotiin*

Haakanan teoksista *Kukka kumminkin* sijoittuu siihen 1980-luvun nuortenkirjojen kategoriaan, jossa päähenkilö elää yksinhuoltajavanhempansa kanssa (Harju 1994, 48).¹ Suvi on syntynyt perheen asuessa Etelä-Suomessa mutta kiinnittynyt vahvasti pohjoiseen. Perhe on muuttanut Lappiin pikkusiskon syntymän aikoihin. Suvin pohjoiseen paikkaidentiteettiin liittyy olennaisesti lapsuuden vakaa ja turvallisuutta tuova kiintymyssuhde isään. Isä vaikuttaa Suvin mielikuvissa ja muistoissa olleen se, joka on huolehtinut paitsi lasten eloonjäämisestä myös heitä ympäröivän maailman ymmärtämisestä (vrt. Tuan 2011, 20–22): ”Isä kantoi jängiltä ämpärikaupalla hilloja ja äiti hyrиси paksun mahansa takaa kun saatiin ylimääräistä rahaa – –.” (KK 13.) Kun Suvi on ollut lapsena ohuen syysjään peittäessä hukkuva, on isä nostanut hänet kylmästä vedestä, vienyt sisään ja hieronut hänen jalkansa lämpimiksi:

Ja isän kädet, suuret, suonikkaat, lämpöiset. Varpaita poltteele niissä kuin tulessa, mutta sitten tulee hyvä olo, unettava rauhallinen. – – Isä taisi olla iso mies, mie muistelin ääneen, haikea ikävä liikauti sydänelässä, suru, surumieli. (KK 52.)

Etelästä kotoisin olevan äidin alueellinen identiteetti ei ole muodostunut pohjoiseen eikä hän näin ollen ole juurtunut sinne. Miehensä kuoleman jälkeen hän on alkanut tuntea ympäristöä kohtaan yhä voimakkaampaa topofobiaa (vrt. Trites 1997, 103) ja alkoholisoitunut: ”Mä jäin yksin, nainen parhaassa iässä ja tähän saakelin korpeen” (KK 36). Tyttöjen ja äidin mukavasti alkanut yhteinen ilta pizzeriassa saa ankean lopun, kun äiti alkaa hauskojen nuoruusmuisteluidensa päätteeksi itkeä ja julistaa, että hänen vapauttaan rajoittavat nimenomaan lapset. Äidin purkaus herättää Suvissa niin syvää vihaa ja katkeruutta, että hän voisi käydä tähän fyysisesti käsiksi:

Niin kuin nytkin, äidin puheet siitä, että se olis halunnu olla yksin ja vapaa, täryyttivät minua johonkin herkkään kohtaan niin kipeästi, että olin mennä kaksinkerroin. (KK 36–37.)

Minun teki mieli korjata peittoa, mutta toisaalta raivo kiehui sisuksissa ja käsi olisi yhtä hyvin voinut läpsiä äitiä naamalle. (KK 25.)

Äiti lähtee tavallisesti kotoa perjantaina ja tulee takaisin vasta sunnuntaina. Kotiin palatessaan hän keksii aina selityksiä, kenen luona on ollut yötä. Toisinaan hän nauttii alkoholia myös kotona. Tytöt joutuvat olemaan kotona varuillaan koko ajan, ja he koettavat pitää pelkoa loitolla keksimällä milloin mitäkin yhteistä tekemistä. He hakevat turvaa toisistaan myös fyysisesti esimerkiksi nukkumalla toisinaan samassa sängyssä:

¹ Juha Harjun (1994, 8) pro gradu -tutkielman *Yhteiskunnan kuvaus 1980-luvun nuorten aikuisten romaaneissa* aineistossa päähenkilöiden perheistä vajaalla puolella (46,2 %) asuu vain toinen vanhempi kotona. Puolet nuortenkirjojen päähenkilöistä elää kodeissa, joissa on huono ilmapiiri. Vanhempien demokraattisuus on vähäistä. Tavallisesti perheen autoritäärisin vanhempi on isä (96,2 %).

Mutta yksinäisinä iltoina, kun me ollaan tuntitolkulla kuunneltu ääniä, toivottu että äiti tulis ja pelätty samalla millaisena se tulee, oltu kuin mitään ei olis vialla ja kuitenkin hätä sydämessä on kasvanut kaiken aikaa, silloin me tungetaan samaan sänkyyn ja nukutaan ihan kiinni toisissamme. (KK 14.)

Tyttöjen suhteesta äitiin kertovat myös tähän kohdistuvat lukuisat nimitykset. He kutsuvat äitiään paitsi ”äidiksi”, myös monilla lisänimillä, kuten ”samperin akka” (KK 8), ”paska akka” (KK 14), ”nainen” (KK 14), ”hiton akka” (KK 141), ”emäntä” (KK 9), ”typerä likkalapsi (KK 28) ja ”mutsi” (KK 26). Perheen sisäiset jännitteet ja puutteet vaikuttavat Suvin identiteetin kehitykseen: usein miessuhteita vaihtava äiti ei voi suoranaisesti toimia Suville kyläyhteisön normien määrittämänä naisen mallina (vrt. Crew 2000, 126). Tässä pätee Tuanin (2006, 28) ajatus siitä, että ulospäin yhtenäiseltä ja rauhalliselta näyttävän kodin ja kylän sisällä on monia sisäisiä jakolinjoja ja ristiriitoja. Pelko leimatuksi tulemisesta pakottaa myös Suvin perheen kätkemään ongelmansa ulkopuolisilta: äiti yrittää osoittaa olevansa hyvä äiti ja Suvi niin vahva, ettei tarvitse apua:

- Sä todistat että mä olen ihan kunnollinen. Mä käyn työssä ja teen teille ruokaa. En mä mikää irtolainen ole. Sä todistat.
- Paskat, mie sanoin ja vedin äitiä liikkeelle. (KK 23.)

Mie tajusin että se (luokanvalvoja) pyrki tarjoamaan sympatiaansa, urkkimaan asioitani ja mulla lensi veri poskille ja oli vähältä etten noussut ja tarrannut sitä pillistä kiinni. (KK 46.)

Kodin ja sen ympärillä olevien tuttujen paikkojen synnyttämän topofobian vuoksi Suvin on etsiydyttävä paikkoihin, joissa hän voi tuntea edes hetkittäin topofiliaa. Yhden tällaisen paikan hän löytää ukkinsa luota vanhustentalosta. Jo pelkkä talo itsessään herättää Suvissa myönteisiä mielikuvia. Jokaisella vanhuksella on oma huoneisto, johon johdattaa oma sisäänkäyntinsä. Suvi miettii, että vanhuksista tuntuu varmasti turvalliselta, kun he aamulla tulevat ovesta ulos ja luutivat portaansa puhtaiksi: ”Ukki ainakin katsoo, että puhdas ovensuu merkitsee sitä, että väki on kotona ja hyvissä voimissa, vieras tervetullut.” (KK 49.) Vastakohta ukin huolella lakaistuun ovenedustaan on Suville kodin pihalumen tarkkailu. Lumeen jäävistä jäljistä hän päättelee, onko äiti tullut tai lähtenyt kotoa.

Kukaan ei ollut kulkenut pihassa meidän lähtömme jälkeen. Mie henkäisin pitkään, tunsin levottomuuden heräävän mielessä, vellovan vihlaisuna mahassa. Mie en tiennyt merkitsikö liikkumattomuus hyvää vai pahaa. Sitä ei koskaan tiennyt vaikka jälkiä kuinka vahti. (KK 6.)

Ukki lisää Suvin kipeästi kaipaamaa turvallisuudentunnetta, ja mikä tärkeintä, hän saa Suvin tuntemaan itsensä hyväksytyksi myös aikuistuvana nuorena: ”Sieki jo kohta aikainen ihminen. Keitänkö mie sulle kahavit.” (KK 52.) Ukin muistelukset Suvin kuolleesta isästä ja tytön lapsuudesta herättävät Suvissa myös nostalgisia muistoja. Suvin topofiliaa

vahvistaa myös se, että äidin ja ukin välit ovat melko viileät; ukki nimittää äitiä ”homp-päntööräksi” (KK 13) ja päivittelee Suville tämän edesottamuksia.

Kun Suvi haluaa olla yksin, hän menee metsään, suojaan ihmisten katseilta. Metsät ovat maailman lastenkirjallisuudessa usein muutoksen paikkoja. Lapsi lähtee kotoa luontoon, jossa kohtaa erilaisia vastuksia. Yhteistä lasten- ja nuortenkirjojen kuvaamille kodin ulkopuolelle suuntautuville matkoille on se, että ne vahvistavat aina päähenkilön itsetuntemusta. (Dewan 2010, 184.) Suvi projisoi metsässä mielentilojaan, tavallisesti äidin alkoholismien aiheuttamaa surua ja häpeää. Metsän suojojassa hän voi itkeä ja huutaa kenenkään kuulematta: ” – mie kuulin oman ääneni, sen huudon, jota huusin, uikutuksen ja lopulta vaimeasti tuhisevat nyyhkäisyt.” (KK 95.) Myös luonnon kuvaukset ovat yhtä hänen mielentilojensa kanssa. Silloin kun Suvilla on hyvä olo, on luonto rauhallinen ja valoisa: ”Mie tunsin olevani oikeassa paikassa kuumine aatoksineni, kun aurinko kosketti poskea ja selkää, leiskui ojanvarren liruissa, lämmitti puita ja ruohoa.” (KK 124.) ”Päättäjäispäivänä satoi pehmeää tihkua, joka availi lempeästi puiden silmuja. Se sopi tunnelmaan, joka oli oudon moni-ilmeinen.” (KK 105.)

Jos Suvilla on ristiriitainen tai paha olla, on hänestä ahdistavaa ja fyysisestikin vaikeaa liikkua metsässä: maa kuvataan usein märäksi, puiden oksat personoidaan jatkuvasti edessä oleviksi, kävelyä hankaloitaviksi ja syyllistäviksi elementeiksi: ”Tuntui että litisevä maa pilkkasi, kosteat kuusen oksat sojottivat sormillaan minuun: Tuo se on.” (KK 88.) Personoinnin kautta myös aurinko, joka kuvataan yleensä hyvän symbolina, valoa ja iloa tuottavana elämän voiman lähteenä, on Suvista ahdistava etenkin pilvisinä päivinä, jolloin sitä ei voi nähdä:

Ja aurinko vahti kuin suuri silmä, varsinkin pilvisinä päivinä, kun sen tuijotus vain tuntui, ei näkynyt, se oli kuin painajainen, minua tuijottaa joku, jota minä en näe. Se katsoo ja katsoo ja hymyilee pahasti: Tuo se on. Tuon äiti oli solmulla vieraan miehen kanssa päissään kuin käki. (KK 88.)

Ahdistusta ja syyllisyyttä lisäävänä metsä symboloi Suville äidin hallitsemaa lapsuudenkotia, josta hän etsii ulospääsyä. Jotta Suvi voisi tuntea luonnossa liikkueensa topofiliaa, hänen ainoaksi mahdollisuudekseen jää irrottautuminen pohjoisesta ympäristöstä ahdistuvasta äidistä, ”muodonmuutos”, tila, jossa hän voi olla omana itsenään osa luontoa (vrt. Dewan 2010, 146–150, 184):

Mie ajattelin, miten hyvä olis painautua makuulle, hangata kuumia kasvojaan maan nukkaan, pyyhkiä pois kaikki meikit ja maalit. Näkyisi vain paljas ilme, itkuinen, hämmentynyt, helpottunut minä. Tämä minä, Suvi. (KK 94–95.)

Ykköstyön Anitra tuntee kateutta veljeään Anttia kohtaan, jonka isä ottaa kaveriksi kalaan ja metsälle. Anitra ei halua ottaa hänelle tarjottua naisen perinteistä roolia, jossa hänen pitäisi ”virkata ja kutoa ja leipoa pipareita” (YT 89). Hänen omat henkilökohtaiset intressinsä ja ulkopuolelta eli vanhempien välittämistä sukupuolirooleista tulevat toiveet

ja odotukset eivät kohtaa (vrt. Trites 2000, x), mikä johtaa siihen, että Anitra haluaa lähteä kotoa kylille tapaamaan kavereitaan. Tutusta kodin vaikutuspiiristä siirtyminen tuntemattomaan näkyy epävarmana ja etsivänä käyttäytymisenä (vrt. Dewan 2010, 55, 57, 100). Pimeänä syysiltana halkopinon suojassa Anitra ja hänen paras ystävänsä Hanne kokeilevat esimerkiksi Hannen isän Norttia ja Anitran kaupasta varastamaa olutta: ”Vein pullot ja avajaan halkopinoon ja siellä me juoda lilliteltiin korkean syystaivaan alla, kun ruska-lehdet kahisivat lähimmissä puissa ja niitty oli tummaa samettia.” (YT 132.)

Teoksen alussa Anitra on palaamassa Pohjois-Norjasta, jossa hän on ollut kaksi kuukautta kalatehtaalla kesätöissä. Kesä jää Anitran viimeiseksi niin sanotusti villin ja vapaan nuoruuden kesäksi. Kesä ja siihen liittyvä pohjoisnorjalainen tunturimiljöö on Anitralle yksi vapauden tunnetta luova tila, jonne hän on kavereidensa kanssa luonut merkityksellisiä paikkoja.

Hanne, Sepe ja Mara asettuivat siis taakse, mie eteen ja lopulta auto nytkähti liikkeelle. Se nieli ahneesti tietä, jätti yhä kauemmaksi taakseen avoimen meren ja kesäisen vapauden maiseman, niin kuin mie tunteellisena ja surkeana mietin. (YT 16.)

Vaikka Pohjois-Norja ei sijoitu fyysisesti kovin kauaksi Anitran kotiseudusta, sen kulttuurissa ja luonnossa on hänen mielestään samalla jotain eksoottista, maamerkkejä ja maisemia, jotka paljastavat hänestä itsestään uusia, tuntemattomia puolia (vrt. Tuan 2006, 28). Se on kodin ulkopuolinen paikka (vrt. Dewan 2010, 143), jossa hän saa seikkailla hetken vapaasti ikäistensä kanssa.

2.1 Rakastumisia ja ihastumisia luonnossa

Anitran suhde poikaystävään Maukkaan on kuvattu sekä kauniina että samalla hyvin ongelmallisena, mikä on tyypillistä nuorisoromaanien rakkauden kuvaukselle aina 1960-luvulta saakka (ks. Harju 1994, 52). Anitra ja Maukka soutavat lähisaareen, jossa saavat olla täysin kahden. Kaunokirjallisuudessa saaret ovat jo antiikista alkaen esiintyneet sekä konkreettisina miljöinä että metaforina, jopa mielensisäisinä tiloina (Lahtinen ym. 2017, 12). Pauline Dewanin (2010, 103–104) mukaan saarta on lasten- ja nuortenkirjallisuudessa pidetty usein sosiaalisten arvojen uudelleenarvioinnin mahdollisuutena, vahvistavana ja virkistävänä paikkana, täysin vastakkaisena teennäiseen tai vieraaseen sivistyneeseen maailmaan. *Ykköstyössä* saari ja sen luonto erottavat Anitran ja Maukan mantereelle jäävistä vanhemmista kauemmaksi sekä konkreettisesti että metaforisesti. Anitralle topofilia omaa kotiseutua kohtaan tulee esiin hyvin konkreettisesti: Anitra liittyy itsensä konkreettisesti maahan, kehon painon alla musertuvaan kasvillisuuteen ja Maukan puolestaan yläpuolella olevaan abstraktiin, taivaaseen, pilviin ja sateeseen. Luonnon ja heidän kehojensa yhteensulautuminen synnyttää hänessä niin voimakasta topofiliaa, että se muuttuu topobiografiaksi. Hän tuntee olevansa erottamaton osa pohjoista kotiseutuaan:

Mie tunsin maan allani ja oli kuin se olisi kasvanut minun lävitseni, pehmeät kisanikäpälät, leinikkien valo ja heinien huojunta. Maukka oli pilvi ja sade ja korkea taivas. Ja kaikki ensimmäisten kertojen pelko ja surkeus oli kadonnut. Vieraus oli poissa. Mie uskalsin kietoa käteni Maukan ympärille, suudella sen paljasta ihoa, haluta sitä. Ja se nauroi niin kuin joku kyyhkynen olisi kujertanut ja mie painoin luomeni alas, sillä taivas oli niin kuulas että silmiin koski. (YT 30.)

Myöhemmin Maukka pettää Anitraa, minkä seurauksena Anitra vetää suutuksissaan koulusta saamansa ehkäisytabletit vessanpöntöstä alas ja tulee raskaaksi vietettyään satunnaisen yön kaverinsa Peten luona (vrt. Dewan 2010, 55, 57, 100). Pete on lämmin ja kiltti, mutta Anitra kuvittelee koko ajan olevansa Maukan sylissä. Topofiliaa tuovat muistot kesästä ja Maukasta synnyttävät hänessä varmuuden siitä, että hän haluaa, äidin vastustuksesta huolimatta, pitää tulevan lapsensa. Ne auttavat häntä kestäämään myös odotusajan topofobiaa luovan kodin yksinäisyydessä. Tuleva lapsi liittyy näin olennaisesti Anitran pohjoista kohtaan tuntemaan topofiliaan: ”Se oli korkean taivaan ja tuoksuva maan lapsi. Ei sellaista anneta pois.” (YT 41.)

Suvin seksuaaliset kokemukset ovat paljon varovaisempia ja hapuilevampia kuin Anitran. Hän ihastuu äitinsä miesystävään Erkkiin eli porakaivomieheen, joka on tullut lyhyelle työkeikalle heidän kotiinsa. Mies vahvistaa Suvin pohjoisen topofiliaa muistuttaen olemuksellaan Suvin isää ja samalla sitä lapsuuden maisemaa, jonka Suvi on tämän kanssa jakanut: ”Mie katsoin sen ahavoituneita kasvoja, notkeita sormia ja välillä vilkaisin ympäröivää maisemaa ja vaikka minua paleli, en olisi halunnut vaihtaa paikkaani minkään miss universumin kanssa mihinkään Floridan hiekkarantaan.” (KK 113.)

Suvin rinnastama rauhallinen jokimaisema ja kuuma Floridan hiekkaranta ovat Haakanan kollektiivista kerrontaa siitä, keitä ja millaisia ”me” ja ”he” sekä ”meidän alueemme” eli pohjoinen ja ”heidän alueensa”, pohjoisen ulkopuolinen maailma, ovat (vrt. Valkonen 2003, 82). Floridan hiekkarantoihin stereotyyppisesti liitetty misseys, joka yleensä rinnastetaan pinnalliseen ulkoisen kauneuden ihailuun, sisältää piilomerkityksen pohjoiseen liittyvästä luonnollisesta kauneudesta. Haakana tuottaa tätä kollektiivista kerrontaa Suvin kautta: tytön mielenmaisema ei liity vain aistein havaittavaan ympäristöön, vaan sen synnyttävät sekä kulttuurin tuottama tilallinen että henkilökohtainen representaatio. Porakaivomies vahvistaa Suvin naiseutta kutsumalla Suvia ”kukkaseksi”: ”Harvemmin sattuu että kukaan meikäläistä kukaksi kutsuu, enimmäkseen sitä saa olla maalattu suttura tai törkylättinen penikka. Mie olin myyty.” (KK 102.) Haakana kuvaa Suvin tuntemukset miehen läheisyydessä intohimoisen halukkaiksi ja estottomiksi, mikä on nykynuortenkirjojen tytöille tyypillistä (vrt. Huhtala 2004, 36). Vaikka porakaivomies ei anna suhteen mennä sen pidemmälle, hän vaikuttaa nauttivan siitä, että tyttö on ihastunut häneen. Hän kehuu Suvia ”topakansorttiseksi naisenaluksi” ja pyytää tätä avuksi joelle kalaan. Suville tarjoutuu näin vielä yksi keino osoittaa olevansa parempi kuin hänen pohjoista ja sen luontoa kohtaan topofobiaa tunteva äitinsä. Paremmuuden todistelu osoittautuu kuitenkin mahdottomaksi tehtäväksi, ja loppujen lopuksi Suvin on hyväksyttävä se, että äiti voittaa hänet porakaivomiehen valloituksessa.

Kuten nuortenkirjoissa yleensä tapahtuu, myös Suvi alkaa lopulta seurustella ikäisensä poikaystävänsä kanssa (vrt. Huhtala 2004, 34). Hän tapaa pian pettymyksensä jälkeen Jari-Pekan sattumalta kalalta:

- Jari-Pekan isä päästi suomukyljen verkonsilmästä, tursautti nenäänsä.
- Oomma met saaneet jonku siianki tästä. Nämä ovat oikeita vaelluskaloja, ei mittään peletsikoja.
 - En ymmärtänyt eroa, mutta en kehdannut kysyäkään. Valmistauduin poistumaan paikalta, kun verkkoa alettiin kelata taas avantoon.
 - Tuutko illalla lintsille, Jari-Pekka huusi perääni.
 - Saatan kai mie poiketa, mie sanoin. (KK 56.)

Kohtauksessa näkyvät jälleen perinteiset sukupuoliroolit ja Suvin tietämättömyys kalastuksesta.² Tämä luonnon tilassa sattumalta tapahtunut kohtaaminen on kuitenkin hyvin merkityksellinen. Nuoret sopivat siinä ensitreffit ja Suvi havahtuu sen myötä ensimmäistä kertaa huomaamaan, miten rajoittunutta hänen elämänsä on ollut, miten riippuvainen hän on ollut äidistään ja miten vähän hän sen seurauksena tuntee kavereitaan: ”Kun tarkemmin ajattelin, en tiennyt kenestäkään kavereistani kovin paljon. En miten ne asuu tai mitä ne tekee kotona ollessaan.” (KK 56.) Kun Suvi alkaa antaa itselleen luvan olla myös ikäistensä kanssa, muuttuu hänen suhteensa vähitellen myös ympäristöä kohtaan. Kurvaillessaan vappuyönä kavereidensa kanssa mopoilla kantavilla keväthangilla, hän kokee lapsuuden luontokokemuksia muistuttavaa topofiliaa. Puut ikään kuin antavat hänelle hyväksyntänsä, kuvaannollisesti raivaavat hänelle tietä aikuisuuteen väistämällä hänen edestään:

Tämmönen yö, mie ajattelin ja olin itkeä pelkästä hyvästä mielestä. Muistin äidinkin vain ohimennen, en pysähtynyt sen reissuja miettimään. Ajoin puiden lomitse, ne liikahtivat kuin väistääkseen, kuura pöllähti ilmaan, satoi viileänä kasvoille, sulii iholle, valui pehme[i]nä noroina poskia. (KK 74.)

Katkelmasta on luettavissa myös se, miten Suvin aiemmin tunteman surun synnyttämät kyyneleet vaihtuvat ihon lämmössä sulavaan kuuraan, joka valuu pehmeinä noroina pitkin hänen poskia. Luontoon liittyvä sanasto on nyt pelkästään positiivista: ”viileänä”, ”sulii” ja ”pehmeinä noroina”. Nyt hän on valmis unohtamaan myös isänsä, jonka kanssa muistaa leikkineensä samalla tavoin viimeksi silloin, kun tämä vielä eli, veti häntä ”jäällä ahkiassa ja hiihti ladon takana olevalle suurelle kivelle muka kilpaa” hänen kanssaan. (KK 75.) Topofilia vahvistuu edelleen kohtauksessa, jossa Jari-Pekka hyppää seinän takaa yhtäkkiä Suvin eteen, nuoret kaatuvat lumeen ja kierivät rinnettä alas pajupuskaan:

2 Jari-Pekan isä viittaa repliikissään mahdollisesti peletsikojen ja tavallisten siikojen eroon. Suomeen tuotu peletsika on lähtöisin siperialaisen Objoen keskijuoksulla olevan Endyrjärven populaatiosta. Tuonin tarkoituksena oli saada vesistöihin sopiva siikalaji, joka kasvattaisi kalaveden arvoa. Peletsikkaa istutettiin aluksi sekä rannikolle että useisiin järviin. Lisääntyminen loppui kuitenkin ilmeisesti voimakkaan säännöstelyn aiheuttaman kudun tuhoutumisen takia 1990-luvulla. (*Peletsika*, Wikipedia.)

- Hei punkkari, mitä kuuluu.
- Mie nauroin, katsoin Jari-Pekan kasvoja, pientä haituvaa sen ylähuulen tuntu-
massa, kuuran sulamista siinä, hehkuvia poskia, silmiä.
- Hei vaan jättiläinen, hyvää kuuluu, mie sanoin.
- Syönkö mie sulta korvan, se sanoi ja hankasi kasvojaan minun kaulaani, pos-
keeni. (KK 77.)

Tila on otollinen nuorten kahdenkeskiseen, ensimmäistä kertaan myös fyysisesti läheiseen yhdessäoloon. Pensaikon suojassa nuoret tekevät tarkkoja havaintoja toisistaan, tiedostavat sekä oman että toisen kehollisuuden osana luontoa. Jari-Pekka esittää Suville tietynlaisen kosinnan kertomalla, että täyttää pian 17 vuotta ja saa moottoripyöräkortin. Isä on luvannut lahjaksi ”kunnon värkin”, ”satakaksvitosen enduro jammun”. Jari-Pekan maskuliinisuus yhdistyy tässä houkuttelevalla tavalla Suvin mielikuvissa pohjoisen luon-
toon. Poika tuntuu hallitsevan molemmat osa-alueet: hän nimeää luonnosta tietyn, myös Suville entuudestaan tutun paikan, Ahvenlammen, jonka maaston hän vaikuttaa tuntevan oikein hyvin suhteessa omaan tulevaan moottoripyöräänsä: pyörässä on ”kunnon maa-
vara” eli sillä pääsee lammelle kovaa jäkäläkangasta pitkin. Jari-Pekka vakuuttaa hallitse-
vansa myös kalastuksen, sillä saaliin saanti on varmaa:

- Lähetkö.
- Joo, lähen.
- Otetaan telttä ja ollaan yökunnissa ja saahaan kallaa ja... Niinhän.
- Se katsoi minuun tiukasti kuin ois kosinut. Niin kai se tekikin. (KK 78.)

Jari-Pekan ehdotus ”yökunnissa” olosta sisältää myös epäsuoran ehdotuksen, johon liittyvät mahdollisesti myös nuorten yhteiset, tulevat seksuaaliset kokeilut. Suvin onnellinen mieliala heijastuu näköhavaintoina kuolleen, talvisen luonnon ”eloon heräämisestä”: ”– [K]iteet alkoivat loistaa auringon punaa, kimmeltää taivaan sineä, elää. Hanki eli ja säteili.” (KK 78.) Myös aiemmin ahdistusta ja syyllisyyttä herättänyt aurinko symboloi hänelle rakkautta ja seksuaalisuuden heräämistä näkö- ja tuntoaistin kautta: ”Ja aurinko nousi suunnattomanakehränä, leiskahti ikkunoissa, kutitti maailmaa punaisilla sormil-
laan.” (KK 78.)

Jari-Pekka toisintaa puolestaan modernilla tavalla jo vanhoista poikakirjoista tuttua maskuliinisuuden myyttiä, jonka mukaan miehet ja pojat hallitsevat luontoa: uroteot ja vaikeita luonnonoloja vastaan taisteleminen ovat vaihtuneet nykyaikaisiin haasteisiin, moottoripyörän ja -kelkan ohjaimiin, taitoon hallita kulkuneuvoa haastavassa maastossa. Vaikka luonnonolosuhteiden voittaminen ja hengissä säilyminen ovat muuttuneet pal-
jolti viihteelliseksi harrastustoiminnaksi ja ajankuluksi, vaatii erämaassa selviäminen Jari-
Pekaltakin ”robinsonien” tapaan taitoa ja neuvokkuutta. Haakana toisintaa myös erä- ja seikkailukirjoille tyypillistä initiaatiokertomusta: Jari-Pekka siirtyy poikakirjojen sankar-
reiden tapaan aikuisten maailmaan joutuessaan ottamaan vastuuta paitsi omasta, myös Suvin elämästä.

2.2 Tyttöjen vai poikien luonto?

Haakanan teoksissa topofilia ja topofobia ovat osittain sukupuolittuneita käsitteitä (Kanto 2017). *Ykä yksinäisen* Ykällä ja *Kehnompi Kettunen* -teoksen Jukkiksella on rationaalisempi suhde luontoon kuin Suvilla ja Anitralla, mikä näkyy luonnon jäsentämisessä ja pyrkimyksessä saada se hallintaan muun muassa nimeämällä erilaisia paikkoja. *Kehnommassa Kettusessa* mainitaan nimeltä Peuranpiättämä (48), Mäntypään maasto (52) ja Moskusuo (156) ja *Ykä yksinäisessä* puolestaan Isojärvi (19), Harakkamellan kangas (22), Pieraoja (33) sekä Kammivaaran kämpä (22), jossa nuoret yöpyvät retkensä aikana. Pojilla luontoon menemiseen liittyy näennäiseltä vaikuttava hyödyn näkökulma, kuten metsästys, kalastus tai poroerotus, mutta pohjimmiltaan pääfunktio on kavereiden tai vastakkaisen sukupuolen tapaaminen. Vaikka nämä kodin ulkopuoliset paikat ja tilat ovat pojille ennestään tuttuja, mieltävät he ne nyt uudella tavalla, koska menevät niihin omien suunnitelmiensa mukaan, ilman vanhempiaan (vrt. Dewan 2010, 143). Suvin ja Aniträn kokemukset luonnossa ovat puolestaan paljon jäsentymättömpiä; paikkoja ei nimetä ja kohtaamiset poikien ja miesten kanssa ovat sattumanvaraisia tai heidän organisoimiaan ja johtamiaan.

Luonto tulee osaksi Haakanan henkilöitä sukupuolesta riippumatta. 1980-luvun lopussa ja 1990-luvun alussa hahmoteltiin niin sanottua uutta poikaa, joka on empaattinen, luova ja perinnäisesti ajateltuna naisellinen; 1990-luvun puolivälistä lähtien on yhä enemmän kuvattu tyttöä, johon ulkoapäin kohdistetaan monensuuntaisia vaateita. Esimerkiksi teoksissa usein mainittu joki ei ole vain maiseman elementti, vaan aktivoi aina jotain havainnoijassaan. (Vrt. Turunen 2018, 368.) *Ykä yksinäisessä* Ykä ja hänen paras ystävänsä Yksijalkainen soutavat ja kalastavat joella ja istuvat sen rannalla syömässä joesta saamaansa saalista. Joki, sen erilaiset virtaukset ja kasvillisuus, aktivoi pojissa erilaisia havaintoja ja mielenliikkeitä ja liittävät heitä syvemmin toisiinsa:

Myötävirtaan oli mukava lipua. Istuin perässä, ohjailin venettä, katselin kuusikon synkkiä varjoja vedessä. Tuli mieleen Tuonelan virta. Mutta kun rentukka-vesi alkoi, Yksijalkainen avasi silmänsä ja hymyili. (*Ykä yksinäinen*, 127–128.)

Yksijalkaisen kuoltua Ykää helpottaa sekä pelottaa ajatus siitä, että tämä ei olekaan kuollut vaan edelleen läsnä ympäröivässä luonnossa: ”Mie ajattelin – ja se pelotti minua – että Yksijalkainen näkee minut milloin vain ja missä vain, mutta mie en näe sitä enää koskaan.” (*Ykä yksinäinen*, 145.) Haakana kuvaa tyttöjen tapaan myös poikien mielentilojen heijastuvan luontoon ja päinvastoin. Kun *Kehnompi Kettunen* -teoksen päähenkilö Jukkis kokee metsästysretkellä onnen tunteita, luontokin näyttätyy hänestä kauniina:

Maa oli peittynyt harsoiseen lumivaippaan, varvut puhkoivat sen, töröttivät kankeina yökylmän jäljiltä ja siellä täällä kuloheinän latvuksissa kimmelsi jäätynyt vesipisara. Kaunis maailma, mie ajattelin. Ihan hyvä. (*Kehnompi Kettunen*, 56.)

Haakanan kerronnassa luonto tulee kuitenkin vielä lähemmäksi tyttöjä, fyysiseksi osaksi heitä. Tällainen kohta on esimerkiksi *Kukka kumminkin* -teoksessa, jossa Suvi kuvaa jokiveden luomaa tunnetta iholla löylyn jälkeen:

Kun siihen heittäytyy, muuttuu olemattoman kevyeksi, mutta samalla vesi rajaa ihmisen hyvin kokonaiseksi. Raajat tuntuvat, lanne tuntuu, rinnat. On kuin jokin suuri käsi liikkuisi keholla ja piirtäisi sen näkyviin veden alle. (KK 110–111.)

Samalla tavalla paikat voivat herättää pojissa myös topofobiaan viittaavia negatiivisia tunteita silloin, kun heillä itsellään on ahdistava olo. Tällainen on esimerkiksi kohta, jossa Ykä on nauttinut mökillä kavereidensa kanssa alkoholia ja kohtaa alastomana saunan hämäryydessä ihastuksensa, Seijan. Epävarmuus omasta seksuaalisuudesta ja miehuudesta heijastuvat hänen ajatuksissaan, kun hän kävelee yksin pimeässä tähtitaivaan alla:

Otin katoksesta saappaat jalkoihini ja kävelin alas törmää. Yö oli kalsea, taivas pilvetön, tähdet katsoivat, kiiluvat silmät ja mie sanoin niille, että mitä vahtaatte, ihminen mie olen. (*Ykä yksinäinen*, 38.)

Vastaavanlainen tilanne löytyy *Kehnompi Kettunen* -teoksesta kohdasta, jossa Jukkis on kavereidensa kanssa metsällä. Kesken vauhdikkaan takaa-ajon Jukkis kadottaa yhtäkkiä jahdissa olleen jäniksen jäljet ja hänelle tulee hiljaisen metsän keskellä täydellinen eksyksissä olon tunne: ”Mie koin hämmentävän eksyksissä olemisen tunteen, niin kuin olisin ainoa ihminen maailmassa.” (*Kehnompi Kettunen*, 58.) Arvaamaton luonto haastavine olosuhteineen antaa myös rajoja, kasvattaa ja opettaa nuoria:

Meille tuli kiire. Mie yritin ajaa niin lujaa kuin roiskeelta ja tuulelta ilksin, mutta räntäsade saavutti meidät. Se tuli nopeasti ja kietaisi maiseman ykskaks harmajaan loskukseen syleilyynsä. Siinä me oltiin kuin mustavalkoisessa valokuvassa, ainoina väriläikkinä itse kukin punainen nenä ja siniset huulet. Vitsinkertomiset unohtuivat tyystin, kytättiin vain silmät killolleen, koska päästään kaartamaan jokisuulle ja siitä kohti kotilieden lämpöä. (*Ykä yksinäinen*, 46.)

Nuoret hakevat luonnosta myös selviytymiskeinoja kasvuun liittyvissä kokeiluissaan. Kun Jukkis saa mustasukkaisuusdraamassa turpiin naapurikylän pojalta, hän toivoo, että maassa olisi kylmää lunta, jolla painaa verta vuotavaa nenäänsä. (*Kehnompi Kettunen*, 22.) Jukkinen veli Jaska syö puolestaan neulasia naapurin kuusiaidasta hälventääkseen tupakan hajun suustaan (*Kehnompi Kettunen*, 22), ja Anitra kokeilee tupakkaa ja keskiolutta halkopinon suojassa (YT 132).

Vaikka kaikki Haakanan nuoret haluavat jäädä pohjoiseen, asia tulee suoraan julki luontoa rationaalisemmin ”hallitsevien” poikien suusta. Jukkista eivät kaupungit kiehdo: ”Tuntuu että talot kaatuvat päälle, bussit roiskivat rapaa, ihmiset tönivät ihan tahallaan.” (*Kehnompi Kettunen*, 10.) Ykä puolestaan miettii, että hänellä ei ole mahdollisuutta

muuttaa pohjoisesta pois: ”Jalan alla narahteli tie ja mie laulelin mitä lie menolippua, jota mulla ei ole.” (*Ykä yksinäinen*, 49.) *Ykköstyössä* asian ilmaisee Anitran veli Antti, joka on pettynyt pohjoisen ulkopuolelle, mahdollisesti etelään tekemäänsä reissuun: ”Mutta maailmalla mie en oo mikkään, mua potkitaan päähän. Täällä mie tiijän kuka mie oon: Antti Paavon poika Tieva, kauppias mejän kylästä.” (YT 102.) Antti on Anitraa vanhempi eikä ole enää taloudellisesti, sosiaalisesti tai emotionaalisestikaan sidoksissa vanhempien valitsemaan asuinpaikkaan. Sukupolvien perinteet ja yhteiset tekemiset yhdistävät häntä kuitenkin omaan pohjoiseen kotiseutuun, johon hänellä on selvästi vahva emotionaalinen sidos ja jota kohtaan hän tuntee ylpeyttä. (Vrt. Käyhkö 2017, 9–13 ja esim. Sinkkonen-Tolppi 2005, 149–150.)

3 *Tytöstä naiseksi raskauden tilassa*

Nuoren tytön raskaus tulkitaan nuortenkirjoissa kahtalaisesti. Yhtäältä se on moraalisesti tuomittava, sillä se osoittaa nuoren tytön olleen seksuaalisesti aktiivinen. Toisaalta se on näkyvä merkki siitä, sekä tytölle itselleen että häntä ympäröiville ihmisille, että hän on siirtymässä lopullisesti tyttöjen maailmasta naisten maailmaan. Myös tytön status ihmisuhteineen ja tulevaisuudensuunnitelmineen muuttuu. Näin käy myös Anitralle.

Vanhemmat ottavat tiedon vastaan järkyttyneinä. Epätoivoissaan äiti syyttää tilanteesta yhteiskuntaa ja koulua: ”Mitä mie ossaan sanoa tähän vappaaseen seksiin, kun kouluja käyneet aikaset ihmiset jakavat lapsille tablettejaan.” Äidin mukaan vastuuta ei ole kenelläkään, kun ”vahinko tapahtuu”. (YT 36.) Hänen mukaansa Anitra joutuu kantamaan seuraukset itse, onhan hän teoillaan kieltänyt kulttuurisesti järjestäytyneen seksuaalisuuden (vrt. Butler 2006, 87–88). Isä heittäytyy täysin puhumattomaksi. Toisinaan Anitra pelkää tämän käyvän itseensä jopa fyysisesti käsiksi. Myös Hanne kääntää parhaalle ystävälleen selkensä, sillä tämän äidin mielestä Anitra on hänelle ”huonon naisen” malli, jota tulee karttaa (YT 130).

Maineen menettäminen toimii näin tehokkaana alistamisen ja olossulkemisen välineenä sekä Anitran kaveri- ja perhepiirissä että laajemmin koko kyläyhteisössä (vrt. Aaltonen 2011, 296). Anitra kuvaa tunnelmiaan ansassa olemisen tunteeksi. Hänelle ei ole enää paikkaa: ”Mutta ei ollut mitään vapautta, ei mitään paikkaa minne mennä.” (YT 94.) ”Mie en näyttänyt kuuluvan mihinkään porukkaan, olin kaiken ulkopuolella vain siksi, että nukuin yön Peten kainalossa.” (YT 149.)

Anitra alkaa käydä hiljaista vuoropuhelua sisäänsä muodostuneen, uudenlaisen tilansa ja ympäröivän konkreettisen tilan kanssa. Hän ymmärtää yhä selkeämmin, että tulee myöhemmin äitinä jakamaan sen kohdussa kasvavan lapsensa kanssa. Kodin topofobiasta Anitra koettaa hakeutua sellaisiin paikkoihin, jotka voisivat synnyttää hänessä edes hetkittäin topofiliaa. Yksi sellainen on äidin puutarha. Puutarha kuuluu keskeisesti naisen elämän kuvaamisen ja tyttökirjallisuuden lajitradiioon (Huhtala 2008, 23). Kun Anitra eräänä iltana tuntee ensimmäistä kertaa lapsensa liikkuvan sisällään, hän menee ikkunaan ja katsoo ulos pimeään. Hän huomaa ensimmäistä kertaa, miten kuunvalo

näky pimeässä puutarhassa paljon selkeämmin kuin kylällä, katuvalojen loisteessa: ”Olin kokenut sen monesti, tajusin vasta nyt.” (YT 84.)

Anitran sisimpään muodostuu myös topofiliaa luova, nostalgisia lapsuus- ja nuoruusmuistoja sisältävä oma paikka: ”Toukokuussa kuljettiin katsomassa jäitteenlähtöä, kuuntelemassa kurkien konsertteja, isä näytti meille, miten koivusta juoksutetaan mahlaa.” (YT 88.) ”Sinnekin me tungettiin joukolla, meitä tuntui yhdistävän jokin outo ilo, mistä lie auringosta syntynyt, merestä noussut.” (YT, 70.) Sisäinen tila Anitralle on myös hänen kohtunsa, jossa hänen lapsena vähitellen kehittyi. Hän seuraa oman vartalonsa muutoksia ja tarkkailee tulevan lapsensa liikkeitä tässä omassa tilassa: ”Than kuin ei olisikaan muita kuin mie ja mukero, sen pienet liikkeet, joiden toistumista mie tässä odotan.” (YT 87.)

Raskauden aikana Anitra tekee luontoon kolme retkeä, joilla tuntee myös hetkittäin topofiliaa. Luonnon tilaan syntyy kodinomaisia paikkoja, joissa Anitra kohtaa itselleen tärkeitä ihmisiä uudella tavalla, muuttuneena (vrt. Massey 2008, 15). Sieniretkellä Hannen kanssa Anitra käy läpi tapahtunutta ja yrittää muodostaa samalla suhdettaan tähän uudelleen:

Joen molemmin puolin vittikko hehkui jo värejään, punaista ja keltaa. Taivaan sinipunerva synkkyys ja pilvien raosta paistava aurinko loivat jännittäviä sävyjä maisemaan. Mie sanoin Hannelle, että tiirais sekini miten upea maailma on.

- Luulis, että täällä assuu vain onni ja rauha ja rakkaus, mie sanoin.
- Eikö se asukki, rakkaus, Hanne yritti olla vitsikäs.
- Ketä mie rakastan, en ees ittiäni ennää, mie sanoin.
- Edistystä sekini, Hanne sanoi kauniisti ääntään. (YT 56)

Myös moottorikelkkaretki luontoon isoveljen Antin kanssa vahvistaa Anitran topofiliaa, onhan tämä perheessä ainoa, joka pyrkii tukemaan siskoaan. Antti toisintaa luonnossa maskuliinista mallia: hän ohjaa kelkkaa, tietää reitin. Anitra on feminiininen kokija, jonka näkö- ja kuulohavainnot ovat tarkkoja. Nyt hänellä on aikaa huomata retkelläkin asioita ikään kuin ensimmäistä kertaa:

Lumi oli melkeimpä pelkkää jäähilettä, se muodosti pitsikuvioita ja suuria ruusunmuotoisia kukkia jängälle. Joka askeleella maa helisi, kun hileet särkyivät. En ollut ennen nähnyt sellaista ja sanoin siitä Antille. – –

- Mistäs nyt tuuli puhaltaa. Eihän sinua ole saanu vuosiin mukkaan tämmösille retkille.
- Minulla ei ole ollut aikaa, kiirettä kirkolla päin, tiijähän sie. Ja nyt ei muuta olekaan kuin aikaa ja oottamista.

Antti ynähti, mie kyykistyin katsomaan vaivaiskoivun varpuja. (YT 104.)

Kolmannen retken Anitra tekee kouluavustajan roolissa oppilaiden kanssa puolukametsään. Retken tarkoituksena on kerätä varoja nälkämpäiväkeräykseen kehitysmaiden hyväksi. Verratessaan itseään mielessään kehitysmaiden äiteihin Anitra tajuaa, kuinka onnellisessa asemassa hän ja hänen tuleva lapsensa ovat: ”En mie joudu heitteille eikä

minun mukeroni silmiin kärpäset pesi, ei se näänny janoon, ei kuole maha turvonneena, käsivarret tikuiksi laihtuneina.” (YT 70.)

Koulu on muutenkin Anitralle voimaannuttava, topofiliaa voimistava paikka. Tärkeäksi ihmissuhteeksi siellä muodostuu suhde hänen entiseen ala-asteen opettajaansa. Kun opettaja löytää Anitran itkemästä koulun monistushuoneesta, hän osoittaa tälle lämmintä myötätuntoa antaen samalla merkittävän elämänohjeen: ”Kuule, muista aina, että tulevaisuuteen ei johda vain yksi tie, sinne pääsee monta reittiä. Kun yksi tukkeutuu, valitset toisen, niinhän?” (YT 136.)

Myös Anitran vanhemmat alkavat vähitellen osoittaa hänelle hyväksyntää. Teoksen lopussa, koulun joulujuhlissa hän on hyväksynyt oman elämäntilanteensa: ”Ja kun nämä tämänvuotiset tontut tulivat näyttämölle, mie huomasin jo miettiväni, ettei tämä mikään loppu ole. Tämä on alku.” (YT 151.)

Kukka kumminkin -teoksen loppukohtauksessa Suvi lähtee äitinsä perään tanssilavalle, josta tapaa tämän juopottelemasta kahden kylän laitapuolen kulkijan kanssa. Suvi tuntee tilanteessa niin syvää voimattomuutta, että tempaisee pullon äitinsä kädestä, juo sen loppuun ja jatkaa juomista vielä saavuttuaan kotiin: ”Mie halusin pois koko roskasta.” (KK 145.) Seurauksena on alkoholimyrkytys. Toivuttuaan siitä hän tajuaa lopullisesti oman irrallisuutensa ja alkaa vähitellen hyväksyä itsensä sellaisena kuin on, ilman ”naamiota”. Olennaista on äidin kohtaaminen. Äiti itkee ja vakuuttaa haluavansa vain hyvää, olla Suville kaveri: ”Mä tahtoisin kyllä tulla tutuksi sun kanssa, olla sulle kaveri. Mutta säkin voisit joskus kertoa asioitas, enhän mä voi tietää kenenkään ajatuksia.” Äiti vakuuttaa, että koti on paikka, joka on ”kaikkia varten”, että Suvi voi tuoda sinne myös kavereita. (KK 151–152.)

Ykä yksinäisessä ja *Kehnompi Kettunen* -teoksessa ei poikien ja vanhempien välillä ole ollenkaan niin paljon ristiriitoja kuin Anitralla ja Suvilla. Teokset päättyvät siihen, että Ykä ja Jukki kohtaavat ihastuksensa kohteet. Luonnon helmassa tutuiksi tulevat tytöt, metsäkoulua käyvä reipas Lennu ja niin ikään pohjoisen tyttö Seija sopivat hyvin täydentämään poikien pohjoista kohtaan tuntemaan topofiliaa. Myös seksuaalisuuden kuvaus on Haakanan poikien kohdalla hillittyä ja varovaisempaa kuin *Kukka kumminkin* -teoksessa ja erityisesti *Ykköstyössä*.

4 Lopuksi

Artikkelissani olen tarkastellut, millaisia ovat tyttöjen tila- ja paikkakokemukset Haakanan teoksissa *Ykköstyttö* ja *Kukka kumminkin*. Teosten päähenkilöiden, Suvin ja Anitran, irtautuminen vanhemmista ja ahdistavasta kodin vaikutuspiiristä tapahtuu vuoropuheluna erilaisten luonnon tilojen ja paikkojen kanssa. Pohjoinen on heille kokonaisuutena topofiliaa tuottava tila, josta he eivät halua luopua. Koti ja kyläyhteisö näyttäytyvät kuitenkin nuoruusikäisille tytöille hetkittäin elämää rajoittavina paikkoina. Kyläläiset ja vanhemmat osoittavat raskaana olevaa Anitraa kohtaan syvää paheksuntaa ja torjuntaa, ja jopa paras ystävä Hanne hylkää Anitran saadessaan kuulla tämän raskaudesta. Suvi saa

puolestaan kuulla jatkuvia uteluita ja sääliä naapurilta, opettajilta ja muilta kyläläisiltä äitinsä juopottelusta ja miessuhteista. Myös kotona tytöt joutuvat osallisiksi omien vanhempiensa ahdistuksesta. Suvin äitiä ahdistaa pohjoinen syrjäisyys ja mahdollisuuksien niukkuus, Anitran vanhempia puolestaan pelko siitä, miten kyläyhteisö tulee suhtautumaan heihin tyttären raskauden vuoksi.

Luonto tulee osaksi Haakanan henkilöitä jatkuvasti sukupuolesta riippumatta, mutta kirjailija kuvaa sen vielä intensiivisemmin osana tyttöjä, fyysisenä osana heitä. Luonnon erilaiset tilat herättävät Anitrassa ja Suvissa sekä topofiliaa että -fobioita riippuen siitä, kenen kanssa he minkäkin paikan ja tilan jakavat. Esimerkiksi ne luonnon tilat ja merkitykselliset paikat, jotka Anitra jakaa ihastuksensa Maukan kanssa, saavat hänen mielensä jopa topobiografisia merkityksiä. Suvissa topofilia herää voimakkaimmin silloin, kun hän on metsässä kahden ihastustensa kohteiden, Jari-Pekan tai Porakaivomiehen kanssa, topofobia puolestaan tilanteissa, joissa hän menee luontoon yksin pahoitettuaan mielensä äitinsä edesottamuksien vuoksi.

Ykä yksinäisen ja Kehnompi Kettunen -teoksen poikien, Ykän ja Jukkiksen, luontosuhde on tietyiltä osin rationaalisempi ja toiminnallisempi kuin tyttöjen, joiden luontosuhteessa on viittauksia alkukantaiseen, yhteiskunnan villiin ja sivistymättömään puoleen. (Vrt. Dewan 2010, 146–150.) Myös Suvin ja Anitran luonnossa tapahtuvat satunnaiset tai sovitut kohtaamiset vastakkaisen sukupuolen kanssa ovat tavallisesti poikien tai miesten organisoimia ja johtamia. Pojilla luontoon menemiseen liittyy yleensä aina näennäiseltä vaikuttava hyödyn näkökulma, kuten metsästyks, kalastus tai poroerotus, vaikka periaatteessa pääfunktio siinä onkin kavereiden tai vastakkaisen sukupuolen tapaaminen. Pojille on tärkeää se, että he hallitsevat luonnon isiltä saamansa oppien mukaan. Tämä näkyy konkreettisesti esimerkiksi siinä, että heillä on tiedossa nimi niille luonnon paikoille, joille he menevät.

Vaikka kodin ulkopuoliset paikat ja tilat olisivatkin Haakanan nuorille ennestään tuttuja, mieltävät he ne nyt uudella tavalla, koska menevät sinne ilman vanhempiaan (vrt. Dewan 2010, 143). Nämä paikat saattavat herättää nuorissa sukupuolesta riippumatta topofobiaa, tilapäisiä negatiivisia tunteita silloin, kun heillä itsellään on ahdistava olo. Näiden tunteiden voi katsoa liittyvän vanhemmista irtautumisen prosessiin. Luonto näyttäytyy nuorille kasvun välineenä: arvaamattomuudessaan se asettaa nuorille rajoja, kasvattaa ja opettaa heitä. Nuoret etsivät sen avulla puolestaan myös selviytymiskeinoja kasvuun liittyvissä kokeiluissaan. Heidän merkittävimmät seksuaaliset kokemuksensa tapahtuvat luonnossa, ja siellä he kokeilevat myös alkoholia ja tupakkaa.

Sukupolvien perinteet ja yhteiset tekemiset sitovat Haakanan nuoria sukupuolesta riippumatta omaan pohjoiseen kotiseutuun. Heillä on siihen vahva emotionaalinen sidos ja he tuntevat siitä ylpeyttä. (Vrt. Käyhkö 2017, 9–13 ja esim. Sinkkonen-Tolppi 2005, 149–150.) Vaikka luonto antaa Haakanan tytöille runsaasti vapautta toimia ja liikkua, tyttöjä koskevat tiukat rooliodotukset ovat edelleen olemassa. Vasta sitten, kun nuoret ovat hyväksyneet paremmin itsensä ja erillisyytensä omiin vanhempiinsa, he voivat tuntea paitsi kotona ja luonnossa myös muissa pohjoisen paikoissa ja tiloissa topofiliaa. Heille

käy samoin kuin nuortenkirjoissa yleensä: he ”muuttavat” kotoa sivilisaation parista luontoon ja palaavat takaisin kotiin, kun ovat saavuttaneet monien vaikeuksien jälkeen itenäisyytensä (vrt. Dewan 2010, 184).

Lähteet

Aineslähteet

- HAAKANA, ANNA-LIISA 1980: *Ykä yksinäinen*. WSOY, Juva.
 ——— 1981: *Ykköstyttö (YT)*. WSOY, Juva.
 ——— 1983: *Kukka kumminkin (KK)*. WSOY, Juva.
 ——— 1986: *Kehnoppi Kettunen*. WSOY, Juva.

Muut lähteet

- AALTONEN, SANNA 2011: Tytöt ja maine. KAROLIINA OJANEN, HETA MULARI ja SANNA AALTONEN (toim.): *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*, 269–304. Vastapaino, Jyväskylä.
- BUTLER, JUDITH 2006 [1990]: *Hankala sukupuoli*. Englanninkielinen alkuteos: *Gender trouble. Feminism and the subversion of indentify*. Gaudeamus, Tampere.
- CREW, HILARY S. 2000: *Is it really mommie dearest? Daughter-mother narratives in young adult fiction*. The Scarecrow Press, Inc, USA.
- DEWAN, PAULINE 2010: *The art of place in literature for children and young adults. How locale shapes a story*. The Edwin Mellen Press, USA.
- DONELSON, KENNETH L. – NIELSEN, ALLEEN PACE 2013 [1989]: *Literature for today's young adults*. Scott, Foresman and Company, London. Saatavissa <https://www-dawsonera-com.pc124152 oulu.fi:9443/abstract/9781292054636>.
- HARJU, JUHA 1994: *Yhteiskunnan kuvaus 1980-luvun nuorten aikuisten romaaneissa – vertailukohteena tilastot ja tutkimukset 1980-luvun arvoista, asenteista ja rakenteista*. Sosiaalipolitiikan pro gradu -tutkielma. Turun yliopisto.
- HUHTALA, LIISI 2008: *Kuin kissa vatsalla. Ruumiin tunto ja valta uudessa nuortenkirjallisuudessa*. SANNA KARKULEHTO (toim.): *Taajuuksilla värähdellen. Sukupuolten tiloja ja tuntoja kirjallisuudessa ja elokuvassa*, 23–38. Oulu University Press.
- HUHTALA, LIISI – JUNTUNEN, KATARIINA (TOIM.) 2004: *Iloarten seutuvilta: Lasten- ja nuortenkirjallisuuden historiaa ja tutkimusta*. BTJ Kirjastopalvelut, Helsinki.
- KÄYHKÖ, MARI 2017: ”Vähän niinku metän keskellä ja silleen.” Syrjäseutu, yläkouluikäiset tytöt ja tutuksi eletty paikka. *Sukupuolentutkimus* 3/2017, 7–23.
- LAAKSO, MARIA 2017: Saarten monet merkitykset Tove Janssonin tuotannossa. MARIA LAAKSO, TONI LAHTINEN ja MERJA SAGULIN (toim.): *Lintukodon rannoilta. Saarikertomukset suomalaisessa kirjallisuudessa*, 147–166. SKS, Helsinki.
- LAHTINEN, TONI – LAAKSO, MARIA – SAGULIN, MERJA 2017: Johdatus suomalaisen kirjallisuuden saarille. MARIA LAAKSO, TONI LAHTINEN ja MERJA SAGULIN (toim.): *Lintukodon rannoilta. Saarikertomukset suomalaisessa kirjallisuudessa*, 147–166, 9–43. SKS, Helsinki.
- LAITINEN, RIITTA 2002: *Koti, paikkaidentiteetti ja muutokset navajoyhteiskunnassa 1800-luvulla*. TAINA SYRJÄMAA ja JANNE TUNTURI (toim.): *Eletty ja muistettu tila*, 195–210. SKS, Helsinki.
- MASSEY, DOREEN 2008 [1995]: *Imagining the world*. Suom. Janne Rovio. MIKKO LEHTONEN ja JARNO VALKONEN (toim.): *Samanaikainen tila*, 6–42. Vastapaino, Tampere.
- OINAS, ELINA 2011: Tyttötutkimuksen näkökulmia ruumiillisuuteen. KAROLIINA OJANEN, HETA MULARI ja SANNA AALTONEN (toim.): *Entäs tytöt. Johdatus tyttötutkimukseen*, 305 – 342. Vastapaino, Jyväskylä.

- Peledsiika = Peledsiika, Wikipedia-artikkeli. <https://fi.wikipedia.org/wiki/Peledsiika>. [Luettu 18.8.2018.]
- RUUSKA, HELENA 2001: Kreisit murkut steissillä. TUULA KOROLAINEN (toim.): *Kirjaseikkailu. Lasten- ja nuortenkirjallisuuden opas*, 276–283. Tammi, Helsinki.
- RÄTTYÄ, KAISU 2007: *Rajoja kohdaten. Teemojen ja kerronnan suhde Hannele Huovin nuortenromaaneissa 1980- ja 1990-luvulla*. Turun yliopisto.
- SINKKONEN-TOLPPI, MERJA 2005: *Maailma kutsuu, katkeavatko juuret? Nuorten kotiseudulle kiinnittymisen ja sen yhteys nuorten sosiaaliseen pääomaan*. Kuopion yliopisto.
- TRITES, ROBERTA SEELINGER 1997: *Waking Sleeping Beauty: feminist voices in children's novels*. University of Iowa press. Saatavissa <http://web.ebscohost.com.pc124152.oulu.fi:8080/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlymtfXzlyMTY2X19BTg2?sid=8d60983d-64e0-49a2-98dd-3d8cf8eb4042@sessionmgr102&vid=0&format=EB&rid=1>.
- 2000: *Disturbing the universe. Power and repression in adolescent literature*. University of Iowa press. Saatavissa <http://web.ebscohost.com.pc124152.oulu.fi:8080/ehost/ebookviewer/ebook/bmxlymtfXzY3NzM3X19BTg2?sid=cf86db96-2578-483b-bab7-1b5ce447a8aa@sessionmgr120&vid=0&format=EB&rid=1>.
- TUAN, YI-FU 1990: *Topophilia: A study of environmental perception, attitudes and values*. Columbia University Press, New York.
- 2006: Paikan taju: aika, paikka ja minuus. SEPPÖ KNUUTTILA, PEKKA LAAKSONEN ja ULLA PIELA (toim.): *Paikka: eletty, kuviteltu, kerrottu*, 15–30. SKS, Helsinki.
- 2011: *Space and place. The perspective of experience*. University of Minnesota Press, Minneapolis.
- TURUNEN, RISTO 2018: Jäidenlähtö kuin rock'n' roll music. Joki kerronnallisena elementtinä Mikael Niemmen romaaneissa. MARKKU LEHTIMÄKI, HANNA MERETOJA ja ARJA ROSENHOLM (toim.): *Veteen kirjoitettu. Veden merkitykset kirjallisuudessa*, 356–378. SKS, Helsinki.
- VALKONEN, JARNO 2003: *Lapin luontopolitiikka. Analyysi vuosien 1946–2000 julkisesta keskustelusta*. Tampereen yliopisto.
- VOIPIO, MYRY 2015: *Emansipaation ja ohjailun ristivedossa. Suomalaisen tyttökirjallisuuden kehitys 1889–2011*. Jyväskylän yliopisto.

KATI KANTO: “You’d think only luck and peace and love live here”. *Girls’ spaces and places in Anna-Liisa Haakana’s young adult novels Kukka kumminkin and Ykköstyttö*

This article examines what girls’ experiences with spaces and places are like in Anna-Liisa Haakana’s novels *Ykköstyttö* (‘Number One Girl’, 1981) and *Kukka kumminkin* (‘A Flower After All’ 1983). The books take place in a Lapland municipality, and they are part of the realistic genre of young adult fiction in the 1970s and 1980s that dealt with real-life problems. Not only does my analysis lean on research in young adult fiction, but also on humanistic-geographic perspectives on spaces and places.

An integral feature in Haakana’s books is the expansion of the main characters’ living environment from home to various meeting places for young people as well as places where they can be completely alone (see e.g. Donelson–Nilsen 1989, 102; Heikkilä–Halttunen 2000, 228). This comes from the inner conflicts during their development: the girls gradually begin to feel that their parents and other loved ones are taking too much space from them (e.g. Tuan 2011, 58–59; 1990, e.g. 93, 247). Leaving the familiar world of childhood and facing themselves in a strange environment not only means the freedom to make their own choices but also difficulties and fear. Being confused by new circumstances, they often

also make the wrong choices, end up at a dead end and wind up even completely changing the course of their lives. (Cf. Dewan 2010, 55, 57, 100.)

The main characters in these novels, Suvi and Anitra, break away from their parents and the confining sphere of influence in their homes, and this is shown through dialogue with various spaces and places in nature. They have complete topophilia – a strong sense of safety – towards the North, which is a space that brings about other positive feelings that they do not wish to give up. Their homes and the village community, however, have become places for the young girls that restrict life, which create topophobia. The various spaces in nature stir either topophilia or topophobia in the girls, depending on their emotional state at the moment and what is occupying their thoughts. It is as if the girls are constantly negotiating with the spaces in nature and their actual homes. The childhood link to parents sometimes also invades those spaces where the girls would like to independently be, without parental control.

Ultimately, what usually happens in young adult fiction goes the same with both Anitra and Suvi: they “move” from civilisation and home to the wild, and then return home (cf. Dewan 2010, 184) when, after many difficulties, they gain independence. It is only then, after Anitra and Suvi have come to terms with their womanhood and differences in relation to their parents, can they have topophilia not only at home and in nature but in other places and spaces in the North.

My article further illustrates that even though nature in Haakana’s novels provide the girls a great deal of freedom to function independently, beyond the reach of parental control, the expected roles of the girls are also represented in spaces in nature.

Kati Kanto
kati.kanto6@gmail.com
Oulun yliopisto
Pentti Kaiteran katu 1
90014 Oulu